

กระบวนการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนในการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมาย ระดับชั้น ม.2 ด้วยกระบวนการสืบสอบและแสวงหาความรู้เป็นกลุ่ม

วัชพล ตุลยวิไลกุล

สาขาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

บทนำ

หลังผ่านพ้นการเรียนออนไลน์อันเนื่องมาจากสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 อย่างยาวนานมากกว่า 1 ปี พบปัญหาหลายประการที่เกิดขึ้นจากสภาวะดังกล่าว ทั้งกับอาจารย์ นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และนักเรียน ซึ่งปัญหาสำคัญที่ผู้ศึกษาพบ คือ การขาดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนออนไลน์มาเป็นระยะเวลา 1 ปี จึงยังไม่ได้มีประสบการณ์การเรียนรู้ในลักษณะของการเรียนในโรงเรียน และการเรียนเป็นกลุ่ม นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเรียนในรูปแบบออนไลน์มาเป็นระยะเวลา 2 ปี ขาดโอกาสในการสังเกตรูปแบบการสอน และเทคนิคการสอนต่าง ๆ ในลักษณะของห้องเรียนปกติ และอาจารย์คือตัวผู้ศึกษาพบปัญหาในการที่ไม่ได้จัดการชั้นเรียน และไม่ได้สังเกตการสอนในรูปแบบปกติเป็นระยะเวลา 1 ปี จึงจำเป็นต้องทบทวน และแสวงหาแนวทางในการทำงานที่เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปจากที่กล่าวมาข้างต้น

จากปัญหาที่พบจึงนำมาสู่การประยุกต์ 1 กระบวนการ และ 1 รูปแบบการสอน คือ กระบวนการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน และรูปแบบการสอนกระบวนการสืบสอบและแสวงหาความรู้เป็นกลุ่ม เพื่อนำมาสู่การออกแบบ และจัดกระบวนการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หน่วยการเรียนรู้ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว และประเทศ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565

โดยบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน การออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบสอบ และแสวงหาความรู้เป็นกลุ่ม และนำเสนอข้อสังเกตของผู้ศึกษาที่มีต่อกระบวนการนิเทศ และการออกแบบการจัดการเรียนรู้ในครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับแลกเปลี่ยนประสบการณ์สำหรับครู อาจารย์ นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อทำความเข้าใจ และใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ต่อไป

กระบวนการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน

กระบวนการนิเทศแบบเพื่อช่วยเพื่อน (Peer Coaching) คือ การสะท้อนพฤติกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนในชั้นเรียน เพื่อร่วมกันส่งเสริมจุดเด่น และแก้ไขจุดด้อย โดยการนิเทศอาศัยการเสริมพลังทางบวก การสร้างเป้าหมายร่วมกัน และการร่วมกันค้นหาวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการเรียน การสอน (อาทิตยัญญา โปธิ์สวอย 2559)

ขั้นตอนที่ 1 ร่วมสร้างความตระหนัก (Co – Building Awareness)

ขั้นตอนที่ 2 ร่วมพลังค้นหา (Co – Searching and Analyzing)

ขั้นตอนที่ 3 ร่วมพลังสร้างเป้าหมาย (Co – Perception of Targets)

ขั้นตอนที่ 4 ร่วมทำ ร่วมพัฒนา (Co – Development Activities)

ขั้นตอนที่ 5 ร่วมเรียนรู้สู่การแก้ปัญหา (Co – Learning and Solving Problems)

ขั้นตอนที่ 6 ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่การพัฒนา (Co – Organizing Knowledge)

ขั้นตอนที่ 7 ร่วมเผยแพร่สู่ชุมชนและสังคม (Co – Appreciation and Social Communication)

(ไพเราะ พุ่มมัน 2552)

รูปแบบการสอนกระบวนการสืบสอบและแสวงหาความรู้เป็นกลุ่ม

รูปแบบการสอนกระบวนการสืบสอบและแสวงหาความรู้เป็นกลุ่ม (Group Investigation Instructional Model) คือ การเรียนรู้โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยใคร่รู้ และเกิดความต้องการที่จะแสวงหาคำตอบ โดยอาศัยกระบวนการกลุ่มเพื่อช่วยแสวงหาความรู้ หรือคำตอบที่ต้องการ ทิศนา ขัมมณี (2564) แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ให้ผู้เรียนเผชิญปัญหา หรือสถานการณ์ที่ชวนให้สงสัย

ขั้นตอนที่ 2 ให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาหรือสถานการณ์นั้น

ขั้นตอนที่ 3 ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันวางแผนในการแสวงหาความรู้

ขั้นตอนที่ 4 ให้ผู้เรียนดำเนินการแสวงหาความรู้

ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์ข้อมูลสรุปผลข้อมูลนำเสนอ และอภิปรายผล

ขั้นตอนที่ 6 ให้ผู้เรียนกำหนดประเด็นปัญหาที่ต้องการศึกษาหาคำตอบต่อไป

การจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้ทำให้ผู้เรียนพบข้อสงสัยต่อไปเรื่อย ๆ ผู้เรียนจะเริ่มต้นการเรียนรู้ใหม่ในลักษณะเดิมตั้งแต่ขั้นตอนที่ 1 การเรียนรู้ในรูปแบบนี้จึงอาจมีต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ ตามความสนใจของผู้เรียน ผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน คือ ผู้เรียนจะเกิดความใฝ่รู้ และเกิดความมั่นใจในตนเอง ได้พัฒนาทักษะในกระบวนการสืบเสาะแสวงหาความรู้ และทักษะกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม เกิดเป็นอุปนิสัยที่ดีในการเป็นนักตั้งคำถาม นักสืบเสาะแสวงหาความรู้ และมีทักษะในการทำงานเป็นหมู่คณะได้ต่อไปในอนาคต

กระบวนการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนในการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้

ในรายวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่อง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว และประเทศ ประกอบไปด้วยสาระในการเรียนรู้ทั้งหมด 5 สาระ คือ 1) กฎหมายคุ้มครองแรงงาน 2) กฎหมายเกี่ยวกับภาษี 3) กฎหมายเกี่ยวกับครอบครัว 4) กฎหมายเกี่ยวกับบัตรประชาชน และ 5) กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสัตว์ป่า

(รัชช ทันโตภาส 2559) โดยใช้กระบวนการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนในการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ และให้ข้อมูลสะท้อนกลับเพื่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของนิสิต

ขั้นตอนที่ 1 ร่วมสร้างความตระหนัก

ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาในชั้นเรียน พบว่า นักเรียนขาดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนร่วมชั้นเรียน และกับ อาจารย์ผู้สอน โดยอนุมานว่าเกิดจากการเรียนออนไลน์มาเป็นระยะเวลาช้านาน และยังไม่มีการพบปะกัน การเรียนรู้อาจมีลักษณะการทำงานเป็นหมู่คณะในรายวิชาสังคมศึกษาที่มีลักษณะเป็นการอภิปราย

ขั้นตอนที่ 2 ร่วมปลงคันทหา

ร่วมกันวิเคราะห์จุดเด่นของหน่วยการเรียนรู้ พบว่า เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่นักเรียนให้ความสนใจ เนื่องจากกฎหมายเป็นความรู้ที่พบอยู่ทั่วไปในชีวิตประจำวัน และมีความเชื่อมโยงกับชีวิตของทุก ๆ คนในสังคม แต่พบจุดด้อยว่า เนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้มีหัวข้อย่อยที่หลากหลายทำให้เกิดความท้าทายในการออกแบบ การจัดการเรียนรู้ที่จะทำให้ให้นักเรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาโดยสังเขปของแต่ละหัวข้อได้อย่างครบถ้วน

ขั้นตอนที่ 3 ร่วมปลงสร้างเป้าหมาย

เป้าหมายของชั้นเรียนวันนี้ คือ 1) นักเรียนเข้าใจหลักการเบื้องต้นของกฎหมายโดยวัดผลจากการที่ นักเรียนตอบคำถามได้ครบถ้วน 2) นักเรียนมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมโดยวัดผลจากการสังเกตกระบวนการมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 4 ร่วมทำ ร่วมพัฒนา

กระบวนการนี้ผู้ศึกษากับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพได้ลองสลับบทบาทกันเป็น 2 ห้องเรียน คือ บทบาท ของผู้สอน และผู้สังเกตการสอน และเสนอแนะข้อที่ควรปรับปรุงในแต่ละรอบ

ขั้นตอนที่ 5 ร่วมเรียนรู้สู่การแก้ปัญหา

กระบวนการนี้ผู้ศึกษากับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพได้ร่วมกันค้นหาข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ดังนี้ 1) คำถามในกิจกรรมอาจจะสร้างคำถามย่อยไว้ 4 ข้อย่อย ตามจำนวนของนักเรียนในกลุ่มเพื่อให้นักเรียนสามารถแบ่ง งานกันทำได้โดยสะดวกเนื่องจากเวลามีจำกัด และถูกเร่งด้วยกระบวนการแข่งขัน 2) ในส่วนของการสรุปบทเรียน อาจจะเพิ่มเติมข่าวสารที่เกิดในขณะนี้เชื่อมโยงกับกฎหมายในแต่ละหัวข้อเพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดความ เชื่อมโยงกับสถานการณ์จริงในสังคมได้ดียิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 6 ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่การพัฒนา

จากการค้นหาข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาในขั้นตอนที่ 5 นำข้อค้นพบไปปรับใช้ในห้องถัดไป และนำ กลับมาแลกเปลี่ยนเพื่อการพัฒนาผู้สอนทั้งคู่

ขั้นตอนที่ 7 ร่วมเผยแพร่สู่ชุมชนและสังคม

ร่วมกันถอดบทเรียนจากกระบวนการข้างต้นออกมาเป็นบทความทางวิชาการ

การออกแบบรูปแบบการสอนกระบวนการสืบสอบและแสวงหาความรู้เป็นกลุ่ม ในหน่วยการเรียนรู้ กฎหมาย ม.2

เริ่มต้นคาบเรียนด้วยการถามหา “ความสำคัญของกฎหมาย” ด้วยคำถามที่ว่า “หากไม่มีกฎหมาย คิดว่า สังคมจะเป็นอย่างไร” จากนั้นเข้าสู่กิจกรรมด้วยการแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 4 คน แต่ละนักเรียนด้วยการนับ 1-4 เพื่อให้ นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมกับเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่ไม่คุ้นเคย ทุกกลุ่มจะได้รับคำถามข้อที่ 1 และจะได้รับคำถามข้อ ต่อไปเมื่อ นำคำตอบที่ถูกต้องกลับมาให้ผู้สอนที่หน้าชั้นเรียน กลุ่มที่สามารถตอบข้อสุดท้ายได้ก่อนจะเป็นกลุ่มที่ ชนะในกิจกรรมครั้งนี้

ขั้นตอนที่ 1 ให้ผู้เรียนเผชิญปัญหา หรือสถานการณ์ที่ชวนให้งงงวยสงสัย

กิจกรรมตอบคำถาม “กฎหมายใกล้ตัว”

1. นายจอห์นเป็นลูกจ้างในภัตตาคารที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่ง ภัตตาคารแห่งนี้มีลูกค้าเข้ามาใช้บริการตลอดเวลา เป็นจำนวนมาก ทำให้นายจอห์นมักจะถูกผู้จัดการภัตตาคารบังคับให้ทำงานเป็นเวลา 12 ชั่วโมงโดยไม่จ่ายค่าล่วงเวลาอยู่เสมอ เนื่องจากลูกจ้างที่มีอยู่ไม่เพียงพอต่อการให้บริการของลูกค้า ผู้จัดการภัตตาคารทำผิดกฎหมายหรือไม่ ถ้าผิดจะผิดอย่างไร (กฎหมายคุ้มครองแรงงาน)
2. นางสาวชมพูทำงานเป็นฝ่ายออกแบบโฆษณาให้กับบริษัทแห่งหนึ่ง ได้รับเงินเดือนเดือนละ 42,000 บาท เมื่อสิ้นปี บริษัททำยอดขายได้ดีเกินเป้า นางสาวชมพูจึงได้โบนัสอีก 60,000 บาท รวมถึงผลงานของนางสาวชมพูก็เป็นที่สนใจของบรรดาบริษัทรายย่อย จึงจ้างให้นางสาวชมพูมาทำฟรีแลนซ์ โดยออกแบบงานทั้งหมด 3 งาน ค่าจ้าง งานละ 28,000 บาท เมื่อถึงเวลาจ่ายภาษี นางสาวชมพูต้องจ่ายภาษีเป็นเงินเท่าไร (กฎหมายเกี่ยวกับภาษี)
3. นายอุดมอายุ 18 ปี คบหาตุ๊กกับเด็กหญิงแว่นแก้ว อายุ 14 ปี อยู่มาวันหนึ่ง นายอุดมทำเด็กหญิงแว่นแก้ว ตั้งครรภ์ เมื่อที่บ้านของเด็กหญิงแว่นแก้วรู้เข้า ก็ต้องการให้นายอุดมรับผิดชอบด้วยการแต่งงาน นายอุดมกับเด็กหญิงแว่นแก้วจะสามารถสมรสกันได้หรือไม่ เพราะเหตุใด และในสถานการณ์นี้ นายอุดมมีความผิดหรือไม่ อย่างไร (กฎหมายเกี่ยวกับครอบครัว)
4. มาร์คเป็นผู้พิการ ตาบอดตั้งแต่กำเนิด อยู่มาวันหนึ่ง เงินของคนข้างบ้านมาร์คหายไป และเขาสงสัยว่า มาร์คเป็นคนขโมย จึงจะขอยึดบัตรประชาชนไว้ แต่มาร์คกลับบอกว่าไม่มีบัตรประชาชน มีแต่บัตรผู้พิการ การไม่มีบัตรประชาชนของมาร์คถือว่าเป็นการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายหรือไม่ เพราะอะไร (กฎหมายเกี่ยวกับบัตรประชาชน)
5. นายรูปและนางสาวเทียนเป็นคู่รักกันตั้งใจว่าจะแต่งงาน และหมั้นกันมาเป็นเวลา 3 เดือนแล้ว อยู่มาวันหนึ่ง นางสาวเทียนประสบอุบัติเหตุทำให้สติปัญญาเสื่อม ต้องเข้ารับรักษาตัวในโรงพยาบาลจิตเวช แต่นายรูปก็ยังรักและยืนยันที่จะสมรสกับนางสาวเทียนตามกำหนดเดิมที่จะจัดขึ้นในสิ้นเดือนหน้า ทั้งคู่จะสามารถสมรสกันได้หรือไม่ เพราะอะไร (กฎหมายเกี่ยวกับครอบครัว)
6. แมรี่พบลูกแมวหลงทางมา จึงรับเลี้ยงไว้ จนแมวเติบโตขึ้นมาเรื่อย ๆ อยู่มาวันหนึ่งมีเจ้าหน้าที่รัฐบุกมาค้นบ้านแมรี่ แล้วบอกว่าแมวของแมรี่คือแมวหลายหินอ่อน เป็นสัตว์ป่าสงวน แมรี่มีความผิดหรือไม่ และจะต้องดำเนินการกับแมวตัวนั้นอย่างไร (กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสัตว์ป่า)

ขั้นตอนที่ 2 ให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาหรือสถานการณ์นั้น

นักเรียนแต่ละกลุ่มจะได้รับคำถามด้านบนที่ละข้อ และนำมาอภิปรายกันหาคำตอบในกลุ่ม เกิดการแสดงความคิดเห็น และตั้งคำถามทั้งในกลุ่ม และกับอาจารย์ผู้สอน

ขั้นตอนที่ 3 ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันวางแผนในการแสวงหาคำตอบ

นักเรียนเกิดบรรยากาศของการถกเถียง ค้นหาวิธีการแสวงหาคำตอบในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การโทรศัพท์ไปถามหาวิธีคำนวณภาษีจากผู้ปกครอง การค้นหาจาก Google การอ่านบทความทางวิชาการ การค้นหาคำตอบจากประมวลกฎหมาย หรือการใช้แอปพลิเคชันคำนวณภาษีเงินได้ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 ให้ผู้เรียนดำเนินการแสวงหาความรู้

ระหว่างนี้อาจารย์ผู้สอนอาจจะเข้าไปกระตุ้น หรือช่วยชี้แนะให้กลุ่มที่อาจจะยังแสวงหาความรู้ช้ากว่ากลุ่มอื่น ๆ และตรวจสอบคำตอบของกลุ่มที่นำคำตอบมาส่ง มอบคำถามต่อไปให้กลุ่มที่ตอบได้ถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์ข้อมูลสรุปผลข้อมูลนำเสนอ และอภิปรายผล

เฉลยละเอียดในแต่ละข้อ และแลกเปลี่ยนวิธีแสวงหาความรู้ของแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกัน

ขั้นตอนที่ 6 ให้ผู้เรียนกำหนดประเด็นปัญหาที่ต้องการศึกษาคำตอบต่อไป

ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายในแต่ละประเด็นของกฎหมายเพื่อสร้างความงุนงงสงสัยเพิ่มเติม เพื่อส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ให้กว้างขวางออกไปตามความสนใจส่วนบุคคลของแต่ละผู้เรียน

สรุป

กระบวนการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนในการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว และประเทศ ระดับชั้น ม.2 ด้วยกระบวนการสืบสอบและแสวงหาความรู้เป็นกลุ่มช่วยให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ดังกล่าวได้อย่างครบถ้วน และนักเรียนได้ฝึกฝนทักษะการสืบสอบแสวงหาความรู้ ทักษะการตั้งคำถาม เกิดการเชื่อมโยงเนื้อหาในห้องเรียนสู่ชีวิตประจำวัน และเกิดทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม ส่วนอาจารย์นิเทศก์ และนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เกิดการฝึกฝนการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ และได้ให้ข้อมูลสะท้อนกลับระหว่างกันเพื่อการพัฒนาตนเองในการสร้างสรรค์ชั้นเรียนที่ได้ความรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง และเป็นชั้นเรียนที่น่าสนใจในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ทิตนา แคมมณี (2564). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธวัช ทันทอง (2559). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ม.2. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช
- ไพเราะ พุ่มมัน (2552). การนิเทศแบบเสริมพลัง = Empowering supervision, ม.ป.ท. : ม.ป.พ.
- อาทิตย์ญา โพธิ์สว (2559). "การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนเสริมพลังครูสู่ชั้นเรียน." วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 2.